

Somut Olmayan Kültürel Miras Unsurlarının Disiplinlerarası Çalışmalara Konu Edilirliğinin İncelenmesi: Ebru Sanatı rneği

Turgut TRKOęLU¹ve Erdem BAYDENİZ²

z

Bu araştırmanın amacı 2014 yılında UNESCO'nun Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Listesi'ne kaydedilen ebru sanatının disiplinlerarası çalışmalara konu edilirliliğinin incelenmesidir. Bu doğrultuda ebru sanatı ile ilgili Türkçe literatürde yer alan lisansüstü tez çalışmaları ile Türkçe ve yabancı literatürde yer alan akademik makaleler ve bildiriler incelenmiştir. Ebru sanatı ile ilgili akademik çalışmalara ulaşabilmek için ilgili anahtar kelimeler kullanılarak çeşitli veri tabanları (EBSCO, Scopus, ULAKBİM TR Dizin, SOBIAD, Web of Science, YK Akademik, Google Akademik) taranmıştır. Ayrıca ulaşılan her çalışmanın kaynakçası incelenerek farklı kaynaklara gidilmeye çalışılmıştır. 1 Eylül 2021 tarihi itibarıyla yapılan kaynak taraması sonucunda 47 lisansüstü tez, 74 makale ve 113 bildiri olmak üzere toplam 234 çalışmaya ulaşılmıştır. Elde edilen kaynaklar yayın yılı, yayın yeri, yayın dili, yazar bilgileri, anahtar kelimeler gibi çeşitli verilere göre değerlendirilerek tablo ve grafik haline getirilmiştir. Çalışma sonucunda ebru sanatının; güzel sanatlar, el sanatları, arşiv, sanat tarihi, sağlık gibi disiplinler başta olmak üzere çeşitli disiplinlere konu edildiği ancak literatürde henüz eksikliklerin bulunduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ebru sanatı, Türk kâğıt süsleme sanatı, somut olmayan kültürel miras

Examination of the Subjects of Intangible Cultural Heritage to Interdisciplinary Studies: The Case of Ebru Art

Abstract

The aim of this study is to examine the interdisciplinary studies of the art of marbling, which was included in the UNESCO's Convention for the Protection of the Intangible Cultural Heritage in 2014. Articles in Turkish and foreign literature were examined. Various databases (EBSCO, Scopus, ULAKBİM TR Index, SOBIAD, Web of Science, YOK Academic, Google Scholar) were searched using relevant keywords to reach academic studies on marbling. In addition, it was tried to reach different studies by going to the bibliography of each study. As a result of the literature review conducted since September 1, 2021, a total of 234 studies, including 47 postgraduate theses, 74 articles and 113 papers, were reached. The sources obtained were evaluated according to various data such as publication year, publication place, publication language, author information, keywords, and turned into tables and graphics. As a result of the study, the art of marbling; It has been determined that it is the subject of various disciplines, especially fine arts, handicrafts, archive, art history, health, but there are still deficiencies in the literature.

Key Words: Marbling Art, Turkish Art of Marbling, Intangible Cultural Heritage

Atıf İçin / Please Cite As:

Türkoğlu, T. ve Baydeniz, E. (2022). Somut olmayan kültürel miras unsurlarının disiplinlerarası çalışmalara konu edilirliliğinin incelenmesi: ebru sanatı rneği. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(3), 1111-1125.

Geliş Tarihi / Received Date: 23.09.2021

Kabul Tarihi / Accepted Date: 02.02.2022

¹ 100/2000 Doktora Bursiyeri – Afyon Kocatepe niversitesi, turgut.turkoglu44@gmail.com,

 ORCID: 0000-0002-9535-1908

² 100/2000 Doktora Bursiyeri – Afyon Kocatepe niversitesi, erdembydeniz@gmail.com

 ORCID: 0000-0003-1003-0521

Giriş

Somut olmayan kültürel miras, 17 Ekim 2003 tarihinde UNESCO'nun 32. Genel Konferansı'nda imzalanan Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi'nde (Oğuz, 2018, s.58) "toplulukların, grupların ve kimi durumlarda bireylerin, kültürel miraslarının bir parçası olarak tanımladıkları uygulamalar, temsiller, anlatımlar, bilgiler, beceriler ve bunlara ilişkin araçlar, gereçler ve kültürel mekânlar" (UNESCO, 2021) şeklinde tanımlanmaktadır. İlgili sözleşme, imza sahibi ülkelere bir takım görev ve sorumluluklar yüklemiştir. Bu sözleşme çerçevesinde taraf ülkeler öncelikle, somut olmayan kültürel mirasın sürdürülebilirliğini güvence altına almak, belgelendirmek, güncellemek, güçlendirmek ve nesilden nesile aktarılmasını sağlamak, ayrıca kültürel mirasın önemi konusunda ulusal ve uluslararası düzeyde duyarlılığı ve farkındalığı artırmak ile sorumlu tutulmuştur (Kutlu, 2009, s. 13; Altıntaş, 2016, s. 159). Sözleşmenin 13. maddesinde yer alan "özellikle tehlike altındaki somut olmayan kültürel miras konusunda, somut olmayan kültürel mirasın etkili bir şekilde korunması için bilimsel, teknik ve sanatsal incelemeleri ve araştırmaya ilişkin yöntemini özendirme" (UNESCO, 2021) ifadeleri ise, sanatsal alandaki teorik ve uygulamalı çalışmaların bu sorumluluklar arasında yer aldığını belirtmektedir.

Ebru sanatı; kendisine özgü teknikleri, yapımı, sergilenmesi ile sanatsal yönü, taşıdığı felsefi/tasavvufi boyutu ile kültürel yönü, düzenlenen organizasyonlar ile toplumsal yönü olan, farklı disiplinler ile ilişkisi bulunan bir Türk-İslam sanatıdır. 2014 yılında "Türk Kâğıt Süsleme Sanatı" adıyla UNESCO'nun Somut Olmayan Kültürel Miras Temsili (SOKÜM) listesine dâhil edilmiştir. Ebru sanatı, düzenlenen sergi, yarışma, atölye çalışması (workshop), sempozyum gibi sanatsal ve akademik organizasyonlar bünyesinde yer almakta ve bu gibi çalışmalar ile ebru sanatının tanıtımı, yaygınlaşması ve aktarılması sağlanabilmektedir.

Bu çalışmada Somut Olmayan Kültürel Miras Temsili Listesi'nde Türk Kâğıt Süsleme Sanatı olarak yer alan ebru sanatı ile ilgili yapılan akademik çalışmaların bibliyometrik analizi yapılmıştır. Akademik çalışmaların bir araya getirilmesi, çalışmaların sanata ne gibi katkılarının olduğu, ebru sanatının arka planında yer alan anlamsal derinliği ne ölçüde yansıttığı, hangi konular üzerine durulduğu, sanatın ve özelde ebru sanatının disiplinlerarası çalışmalara ne şekilde konu edildiği Tableau ve PowerBI programları aracılığıyla veri görselleştirme analizi yapılarak incelenmiştir.

Ebru Sanatı

Ebru, suda erimeyen, güneşten etkilenmeyen doğal toprak boyaların, yaşlı atın kuyruk kılı ve gül dalından yapılan fırçalar yardımıyla kıvamı artırılmış sıvı üzerine serpilmesi ya da iğne yardımıyla damlatılarak şekillendirilmesi ile oluşturulan desenin kâğıda tespit edilmesiyle gerçekleştirilen kâğıt bezeme sanatıdır (Babaoğlu, 2017, s. 22). Tarihi hakkında net bir bilgi bulunmayan ebrunun (Parlak, 2012, s. 97) kelime anlamına bakıldığında Farsçadaki âbrû (su yüzü) veya ebrî (bulutumsu) sözcüğünden geldiği fikri yaygındır. Eski Türk dillerinden Çağatayca'da ise ebre harelî görünüm, damarlı kumaş veya kâğıt anlamlarına gelir. Bazıları bu durumu işaret ederek ebru kelimesinin Çağatayca'dan Farsçaya geçmiş olabileceğini ileri sürmektedir (Sungur, 1994, s. 55; Can ve Gün, 2015, s. 302). Ancak eski kaynaklar incelendiğinde kelimenin sürekli ebrî şeklinde geçmesi, bulut gibi, bulutumsu anlamını öne çıkarmaktadır (Derman, 1977, s. 8; Gülgen, 2016, s. 154). Ayrıca suya atılan boyaların yer yer kaşa benzemesinden dolayı bu sanata Farsçada "kaş" anlamına gelen "ebrû" kelimesi de yakıştırılmaktadır (Derman, 1994, s.80). Türklerin eski vatanından İpek Yolu ile gelen ebru sanatı, Türkistan'da Buhara'dan yola çıkmış, İran üzerinden adını da beraber alarak Anadolu'ya yerleşmiştir (Yazan, 1986, s. 41).

Ebru sanatı birçok ülke ve sanatçı tarafından kullanılarak farklı coğrafyaların kimlikleri ile hayat bulmaya çalışmış fakat Türk sanatçısının özverisi, bu sanatın doğasına duydukları saygı neticesinde ebru sanatı, özünü geleneksel Türk ebrusu içerisinde bulmayı başarmıştır (Adıbelli, 2005, s. 45). Osmanlı'nın İslam ile bütünleşmesi, Kur'an-ı Kerim'in ve diğer el yazması eserlerin ciltlenmesinde ebrulu kâğıtların kullanılması, sanata ayrı bir kimlik ve kutlu bir nitelik kazandırmıştır (Serin, 2008, s. 97). İslam medeniyetinin irfan, insan ve ihlas anlayışını benimseyen ebru ustalarının elinde şekillenerek gelişen, tasavvufi bir boyuta bürünen ebru sanatı bu sayede Anadolu'da kök salmış ve sanatsal bir anlam, estetik bir form, kendisine özgü kaidelerini yüklenerek gelenek kazanmış ve diğer ebru uygulamalarından ayrılmıştır.

Türk-İslam sanatları içerisinde yer alan ebru; üzerine yazı yazmak, katı yaparken kesmek, ciltte yan kâğıdı ve defter kabı olarak kullanmak, çarkuşe cilt yapmak, hat levhalarının pervazlarını süslemek gibi amaçlarla yapılmıştır (Taşatan, 2019, s. 9). Daha önceleri kitap sanatlarının tamamlayıcı unsuru olan ebru (Dere, 2007, s. 32) sonraki zamanlarda hat ve tezhip gibi müstakil bir sanat haline gelmiş, akademik

öğretisi başlamış, kitap ciltlerinin dışına çıkararak ereveletilmiş ve duvarları süslemiştir. (Özimi, 2012, s. 98; Tiryaki, 2021, s. 133) Geleneğinde bir kâğıt süsleme sanatı olan ebru sanatı, ebru yapan kişilerin farklılık arayışları, farklı olma çabaları, ticari kazanç arzusu, ebru sanatına farklı sanat akımlarının gözüyle bakma gibi sebeplerle tekstil, deri, cam, seramik, ahşap gibi yüzeylere uygulanmaya başlanmıştır. Bu yeni uygulamalar ise ebru sanatında geleneğın dışına çıkararak yeni tekniklerin ve malzemelerin arayışına girilmesini gerekli kılmıştır. Ebru sanatının farklı yüzeylere uygulanmaya çalışılması sonucunda toprak boya ların iyi sonuç vermemesi nedeniyle kimyasal boya lar tercih edilmeye başlanmıştır. Yine bu bağlamda, yoğunlaştırıcılardan kitle yanında denizkadayıfı ve kimyasal yoğunlaştırıcılar ile kimyasal öd kullanılmaktadır (Beği, 2015, s. 597). Dolayısıyla gerek geleneksel gerekse modern uygulamalarda ortaya konulan çalışmaların daha başarılı olabilmesi için farklı disiplinlerden, farklı alana ait bilgilerden faydalanılmaktadır. Örneğın üzerine boya atılan kıvamı artırılmış su, boya ların su yüzeyinde gerilimini sağlayan öd, renkli kayaç ve topraktan elde edilen toprak boya ların özellikleri, bir ebru tekniğı olarak boya lara katılan neft, eserin daha kalıcı olması için tercih edilen asitsiz kâğıt gibi ebru malzemelerinin gerek özelliklerinin belirlenmesi gerekse üretimini sağlanması adına kimya sanayii ile ilişkilendirilebilmektedir.

Ebru sanatında ortaya konulan uygulamalar, başarılı örnekleri ile ebruyu zanaat olmaktan çıkarıp sanat düzeyine getirmiştir. UNESCO'nun SOKÜM listesinde Türk kâğıt süsleme sanatı olarak yer alan ebru sanatı, geleneğın estetik, ahenk ve özellikle anlamsal boyutu noktasında hem sanatın hem de sanatı ortaya koyan toplumun ifadesinde başarı sağlamaktadır. Dolayısıyla uluslararası düzeyde bir yeri bulunan ebru sanatına olan ilgi farklı disiplinlerde de ortaya çıkmakta, bu sanat hakkında, pek çok makale, kitap ve ansiklopedi maddeleri de yayınlanmaktadır (Türkoğlu, 2019, s. 65; Birol, 2020, s. 130). Ebru sanatının ve ortaya konulan çalışmaların tanıtımı, sergilenmesi, satışı gibi çeşitli amaçlarla sergi, fuar, yarışma, sempozyum gibi etkinlikler de düzenlenmektedir. Bu etkinlikler sayesinde ebru sanatının, dolayısıyla ifade ettiğı kültürün tanıtımı sağlanmaktadır.

Ebru sanatının tanıtıma etkisi incelendiğinde yerli ve yabancı misafirler için ziyaret motivasyonu oluşturduğu, ülke tanıtımı için etkili olduğu, çeşitli kurum ve kuruluşlardaki kurs imkânlarıyla kültürel tanıtıma ve insanların sanata yönelmesine katkı sağladığı görülmektedir (Pelit ve Türkoğlu, 2020, s. 22). Ulusal ve uluslararası düzeyde yapılan etkinlikler sayesinde sanatçılar ve sanatseverlerin bir araya gelmesi, sosyo-kültürel etkileşimin artması, ebru sanatı ile ilgili tekniklerin, ürünlerin artması, hitap edilen kitlenin genişlemesi sayesinde bu tür organizasyonlara katılımın artması gibi sebeplerle turizmi olumlu etkilediğı görülmektedir (Pelit ve Türkoğlu, 2019, s. 103).

Sanat terapisi olarak da uygulanan ebru sanatının çocukların eğitiminde ve ruhsal gelişiminde etkilerini belirlemeye yönelik yapılan çalışmalarda; çocuklara sabırlı olmayı öğrenme, farklı teknik ve formlar ile denemeler yaparak özgünlüğü yakalama, kendisini gerçekleştirme imkânı verme, stresle başa çıkma, motivasyon sağlama, ruhsal dinginlik sağlama gibi faydaları bulunmaktadır (Gür, 2012, s. 90). Ayrıca ebru eğitimi, uygulayıcıya istediğı rengi seçme ve farklı malzemeler kullanarak farklı şekiller oluşturma fırsatı vermektedir. Bu, bireyin güven duygusu geliştirmesini sağlamakta, buna bağlı olarak diğer gelişim alanlarını da olumlu yönde etkileyebilir. Ebru sanatında kullanılan çeşitli renk ve figürler çocukların dikkat sürelerini artırarak yaratıcılıklarını kullanmalarına, el becerilerini ve görsel yeteneklerini geliştirmelerine katkı sağlamaktadır (Aral, Kayabaşı, Bıçakçı, Aydın ve Mutlu, 2012, s. 297). Ayrıca ruh sağlığı üzerinde; şizofreni ve bipolar bozukluğu olan hastalarda kaygı düzeylerinin azaldığı ve sosyal becerilerinde artış olduğu (Akhan ve Atasoy, 2017, s. 2125), travma sonrası stres bozukluğu yaşayan hastalarda olumsuz düşüncelerden kurtulma, rahatlama, özgüven sağlama, geleceğe dair plan yapma gibi etkileri gözlemlenmiştir (Özkafacı ve Eren, 2020, s. 55).

Ebru sanatının sanat terapisi olarak insan sağlığı; kurs, sergi, fuar gibi çeşitli etkinlikler neticesinde sosyo-kültürel ilişkiler üzerinde etkileri olduğu söylenebilmektedir. Ayrıca ebru sanatı ile ilgili sergi, yarışma gibi etkinliklerin yanı sıra kongre, sempozyum gibi organizasyonlar da düzenlenerek akademik çalışmalar yürütülmektedir. Ebru sanatının sağlık, eğitim, kimya, ilahiyat gibi farklı disiplinleri ilgilendirecek konuları içermesi, akademik sahada yapılan çalışmaların gerekliliğini ortaya koymaktadır.

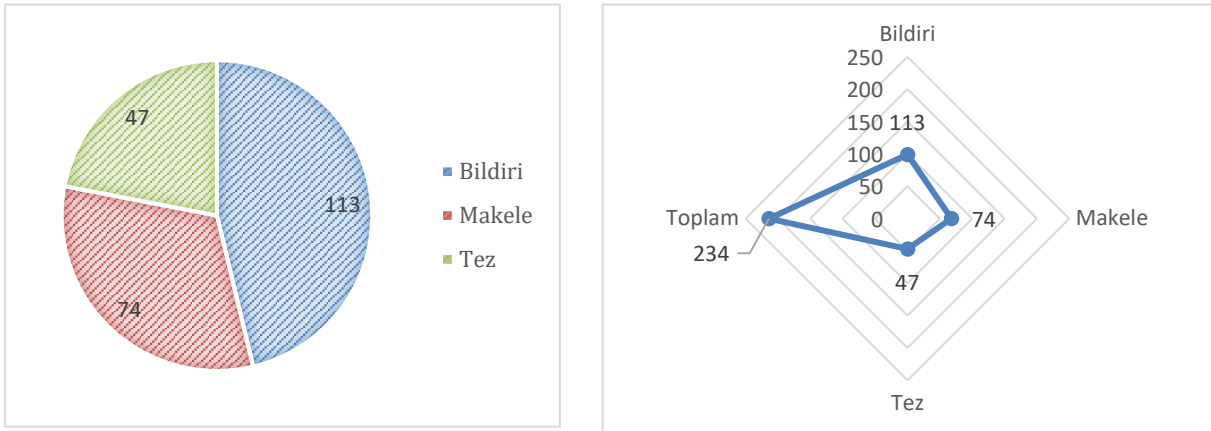
Yöntem

Bu çalışmanın amacı, UNESCO SOKÜM listesinde Türk Kâğıt Süsleme Sanatı olarak yer alan ebru sanatı ile ilgili Türkçe ve yabancı literatürde yapılmış bilimsel yayınların bibliyometrik olarak incelenerek ebru sanatının hangi disiplinlere konu edildiğinin belirlenmesidir. Bu kapsamda ebru alanında lisansüstü tez, makale, bildiri türünde yapılmış çalışmaların çeşitli değişkenler açısından (yayın yılı, yayın dili, yayın

türü, yayın yeri, yazar bilgileri, çalışma konuları) ele alınması hedeflenmektedir. Ebru ile ilgili akademik çalışmalara ulaşabilmek için ilgili anahtar kelimeler kullanılarak çeşitli veri tabanları (EBSCO, Scopus, ULAKBİM TR Dizin, SOBIAD, Web of Science, YÖK Akademik, Google Akademik) taranmıştır. Ayrıca ulaşılan her çalışmanın kaynakçasına gidilerek farklı çalışmalara ulaşılmaya çalışılmıştır. 1 Eylül 2021 tarihi itibarıyla yapılan kaynak taraması sonucunda 47 lisansüstü tez, 74 makale ve 113 bildiri olmak üzere toplam 234 çalışmaya ulaşılmıştır. Bildirilerin her birine ve yabancı literatürdeki lisansüstü tezlere ulaşmanın zorluğu, bu çalışmanın sınırlılığını oluşturmaktadır. Erişim sağlanan yayınların değerlendirilmesinde sıklık ve yüzde analizi birlikte kullanılmış ve yayınlar belirtilen bibliyometrik parametreler açısından çapraz tablolar halinde ele alınmıştır. Yayınların içeriklerine ve kapsamalarına ilişkin değerlendirmeler ise çalışma başlıkları üzerinde gerçekleştirilen veri görselleştirme analizi ile yapılmıştır. Toplanan kaynaklar *Tableau* ve *Power BI* programları aracılığıyla analiz edilmiştir.

Bulgular

Bu araştırmada ebru sanatı ile ilgili 1 Eylül 2021 tarihi itibarıyla 47 tez, 74 makale ve 113 bildiri olmak üzere toplam 234 kaynağa ulaşılmıştır. Ulaşılan kaynaklar Pasta ve Radar Grafikleri ile görselleştirilerek aşağıda verilmiştir.

Grafik 1. Ebru Sanatı Konulu Yayınların Türlerine Göre Dağılımları

Araştırma sonucunda ulaşılan kaynaklar tez, makale ve bildiri olarak ayrı ayrı tablolar haline getirilmiş ve her bir çalışma türünün künyesi ilgili tablolarda detaylı olarak verilmiştir. Yapılan araştırma sonucunda 47 lisansüstü teze ulaşılmıştır ve bu kaynakların künye bilgisi Tablo 1’de yer almaktadır.

Ebru sanatı ile ilgili 45 yüksek lisans ve 2 sanatta yeterlilik olmak üzere toplam 47 lisansüstü tez yazılmıştır. 11’i Gazi Üniversitesi’nde olmak üzere toplam 26 farklı üniversitede hazırlanan tezlerin 18’i Güzel Sanatlar Enstitüsü, 16’sı Sosyal Bilimler Enstitüsü, 10’u Eğitim Bilimleri Enstitüsü ve 3’ü Fen Bilimleri Enstitüsü bünyesinde yazılmıştır. Anabilim dalı açısından incelendiğinde tezlerin çoğunlukla Türk El Sanatları (7) ve Güzel Sanatlar Eğitimi (7) anabilim dallarında hazırlandığı görülmektedir. Ebru sanatı ile ilgili hazırlanan tezlerin ele aldığı konular incelendiğinde el sanatları (23) ve güzel sanatlar (19) konularının öne çıktığı görülmektedir. Tezlerde kullanılan kaynak sayısı incelendiğinde Türkçe kaynakların yabancı kaynaklardan daha fazla olduğu hesaplanmıştır. Tez danışmanlarının unvanları bakımından en fazla Dr. Öğr. Üyesi (18) olduğu belirlenmiştir. Tezlerin yıllara göre dağılımı incelendiğinde en fazla 2018 (8) yılında yapıldığı belirlenmiştir.

Tablo 1. Ebru Sanatı ile İlgili Lisansüstü Tezlerin Niteliklerine ve K nyeye Bilgilerine İlişkin Bulgular

Özellik	Türü	Sayı
Tez Türü	Yüksek Lisans	45
	Sanatta Yeterlilik / Doktora	2
Yayın Dili	Türkçe	47
	Yabancı	-
Yazar Cinsiyeti	Kadın	27
	Erkek	20
Üniversite	Gazi Üniversitesi	11
	Atatürk Üniversitesi, Süleyman Demirel Üniversitesi,	4
	Selçuk Üniversitesi	3
	Afyon Kocatepe Üniversitesi, Akdeniz Üniversitesi, Marmara Üniversitesi	2
	Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Beykent Üniversitesi, Dicle Üniversitesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Erciyes Üniversitesi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi, Haliç Üniversitesi, İnönü Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, Kastamonu Üniversitesi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar, MuĒla Üniversitesi, Pamukkale Üniversitesi, UludaĒ Üniversitesi, Uşak Üniversitesi, Yalova Üniversitesi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi	1
	Güzel Sanatlar	18
	Sosyal Bilimler	16
	EĒitim Bilimleri	10
	Fen Bilimleri	3
	Anabilim Dalı	Geleneksel Türk Sanatları, Güzel Sanatlar EĒitimi
El Sanatları, El Sanatları EĒitimi, İslam Tarihi ve Sanatları, Tekstil Tasarımı		3
Geleneksel Türk El Sanatları, Resim, Sanat ve Tasarım, Seramik		2
Aile ve Tüketiciler Bilimleri EĒitimleri, Bilgisayar M�hendisliĒi, Dekoratif �r�nler EĒitimi, Disiplinlerarası Sanat ve Tasarım, Fizik, G�rsel Sanatlar, İlk�retim EĒitimi, Sanat Tarihi, Tekstil M�hendisliĒi, Tekstil ve Moda Tasarımı, Turizm İřletmeciliĒi, Türk Sanatı, Türkiyat Araştırmaları		1
Kaynak Sayısı	Türkçe	2239
	Yabancı	118
	Toplam	2357
Danışman Unvanı	Prof. Dr.	14
	Doç. Dr.	15
	Dr. �Ēr. Üyesi	18
Yıllar	1994 - 2010	11
	2011	1
	2012	6
	2014	2
	2015	6
	2016	3
	2017	1
	2018	8
	2019	6
	2020	1
	2021	2
Çalışma Konu Alanı	El Sanatları	23
	Güzel Sanatlar	19
	Tekstil ve Tekstil M�hendisliĒi	6
	Sanat Tarihi	5
	EĒitim ve �Ēretim	3
	Arşiv, Bilgisayar M�hendisliĒi, Fizik ve Fizik M�hendisliĒi, Giyim Endüstrisi, Turizm	1

Ebru sanatı ile ilgili yapılan kaynak taraması sonucunda 74 makaleye ulaşılmıştır ve bu makalelere ilişkin bulgulara Tablo 2'de yer verilmiştir.

Tablo 2. Ebru Sanatı ile İlgili Makalelerin Niteliklerine ve Künye Bilgilerine İlişkin Bulgular

Özellik	Türü	Sayı
Yıllar	1999-2010	14
	2011	1
	2012	11
	2013	4
	2014	6
	2015	6
	2016	3
	2017	9
	2018	5
	2019	5
	2020	7
2021	3	
Yazar Sayısı	1	35
	2	25
	3	5
	4	2
	5	5
	6	2
Yayın Dili	Türkçe	53
	Yabancı	21
Çalışma Konu Alanı	Güzel Sanatlar	27
	Bilgisayar Mühendisliği	11
	Arşiv- Sanat Tarihi, Eğitim, El Sanatları	7
	Sağlık	5
	Tekstil	4
	Edebiyat	3
	Fen Bilimleri, Turizm	2
Fizik, Sinema	1	
Yazar Unvanları	Dr. Öğr. Üyesi	33
	Prof. Dr.	21
	Doç. Dr.	18
	Bilim Uzmanı	14
	Yüksek Lisans Öğrencisi	10
	Öğretim Görevlisi	9
	Araştırma Görevlisi	7
Öğretmen	3	
İstatistikçi, Yazılım Mühendisi	1	
Kaynak Sayısı	Türkçe	915
	Yabancı	501

Tablo 2 incelendiğinde ebru sanatı ile ilgili hakemli dergilerde yayınlanan makalelerin 1999 yılında başladığı ve 2010 yılından itibaren çalışma sıklığının arttığı görülmektedir. 53'ü Türkçe ve 21'si yabancı literatürde yer alan makalelerin kaynak sayısı incelendiğinde Türkçe kaynaklardan (915) yabancı kaynaklardan (501) daha çok yararlanılmıştır. Ebru sanatı ile ilgili yazılan makalelerin çalışma konuları incelendiğinde güzel sanatlar (23), bilgisayar mühendisliği (11), arşiv-sanat tarihi (7), eğitim (7) ve el sanatları (7) olmak üzere farklı alanlarda yazıldığı görülmektedir. Makale çalışmaları daha çok tek yazarlı olarak gerçekleştirilmiş olup yazar unvanları incelendiğinde Dr. Öğr. Üyesi ve Prof. Dr. unvanına sahip yazarların öne çıktığı görülmektedir.

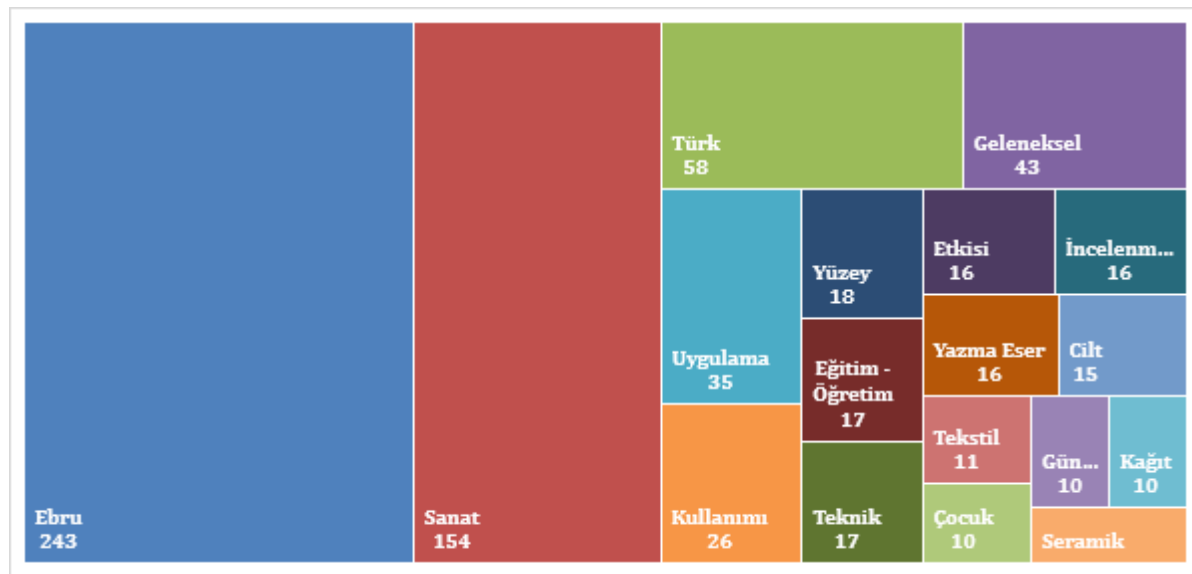
Ebru sanatı ile ilgili yapılan kaynak taraması sonucunda 113 bildiriye ulaşılmıştır ve bu bildirilere ilişkin bulgulara Tablo 3'de yer verilmiştir.

Tablo 3. Ebru Sanatı ile İlgili Bildirilerin Niteliklerine ve K nyeye Bilgilerine İlişkin Bulgular

Özellik	Türü	Sayı
Yıllar	1986 - 2010	19
	2011 - 2015	32
	2016 - 2021	62
Çalışma Konu Alanı	Güzel Sanatlar	75
	Sağlık	13
	Arşiv - Sanat Tarihi	16
	Eğitim	5
	Tekstil	5
	Bilgisayar Mühendisliği	4
	Turizm	2
	Deri Mühendisliği	1
	El Sanatları	1
	Fen Bilimleri	1
Yayın Dili	Türkçe	99
	Yabancı	14
Yazar Sayısı	1	68
	2	21
	3	13
	4	7
	5	4

Tablo 3 incelendiğinde ebru sanatı ile ilgili ulaşılan ilk bildirinin 1986 yılında yayınlanmaya başladığı ve özellikle 2016'dan sonra yapılan çalışmaların arttığı görülmektedir. 2016 yılında düzenlenen Uluslararası Ebru Kongresi, bu tarihte yapılan çalışmaların artmasını sağlamıştır. Bildiri çalışmalarının 99'u Türkçe literatürde yer alırken 14'  yabancı literatürde bulunmaktadır. Çalışma konularına göre incelendiğinde bildirilerin çoğunlukla güzel Sanatlar (75) ve sağlık (13) alanlarında yazıldığı görülmektedir. İlgili alanda yapılan çalışmaların yazar sayısına bakıldığında ise çalışmaların daha çok tek yazarlı (68) ve çift yazarlı (21) olarak ortaya konulduğu belirlenmiştir. Bildirilere ulaşmanın zorluğundan dolayı veri tabanları detaylı Şekilde taranmış, ilgili kongrelerin bildiri kitapları incelenmiş ve ulaşılan her kaynağın kaynakçasına gidilerek farklı çalışmalara ulaşılmaya çalışılmıştır. Ancak özellikle  zet bildiri olarak sunulan çalışmaların içeriğine erişilemediği için çalışmaların içeriği incelenememiş ve kaynak sayılarına ulaşılamamıştır. Dolayısıyla bildirilere ait bilgiler hazırlanırken kaynak sayısı belirtilmemiştir.

Ebru sanatı ile ilgili yapılan kaynak taraması sonucunda ulaşılan 234 çalışmanın başlıkları incelenmiş ve kullanılan sözcükler genelden özele çeşitli gruplandırmalar yapılarak treemap tekniğiyle Şekil 1'de görselleştirilmiştir.

Şekil 1. Çalışma Başlıklarında En Fazla Kullanılan Sözcükler

Yapılan gruplandırmada yabancı literatürde yer alan başlıklar da Türkçeye çevrilerek benzer kelimeler bir araya getirilmiş, ayrıca “ebru, ebru” gibi ifadeler birlikte değerlendirilmiştir. Tekrar sıklığına göre 10 ve üzeri tekrar eden ifadeler Şekil 1’e dâhil edilmiştir. Analiz sonucuna göre çalışma başlıklarında en fazla “ebru (243), sanat (154), Türk (58), geleneksel (43)” ifadelerinin yer aldığı görülmektedir. Ebru sanatı ile ilgili ulaşılan toplam 234 kaynak olmasına rağmen çalışma başlıklarında “ebru” kelimesinin 243 defa kullanılmış olması, “ebru” kelimesinin kimi başlıklarda birden fazla tekrarlanmasından kaynaklanmaktadır.

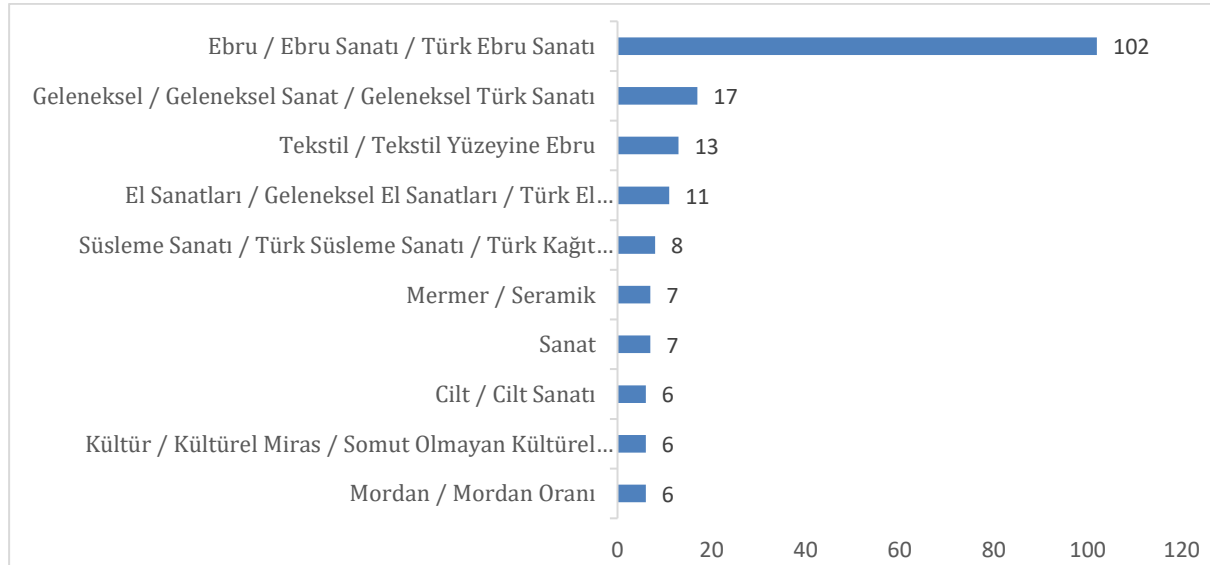
Şekil 2’de ebru sanatı ile ilgili yayın yapan kurumlara ait bilgiler treemap tekniği ile görselleştirilerek verilmiştir.

Şekil 2. Ebru Sanatı ile İlgili Yayın Yapan Kurum Bilgileri

Ebru sanatı ile ilgili yayın yapan yazarların kurum bilgileri incelendiğinde Gazi Üniversitesi’nin (19) öne çıktığı, sonrasında ise Erciyes Üniversitesi (6) ile Süleyman Demirel Üniversitesi’nin (6) geldiği görülmektedir. Yabancı literatürü oluşturan çalışmaların geneli ise Yamanashi Üniversitesi (4) ve Zhejiang Üniversitesi (4) bünyesinde bulunan yazarlar tarafından gerçekleştirilmiştir.

Ebru sanatı ile ilgili yapılan tez ve makale çalışmalarında kullanılan anahtar kelimelere ait bilgiler grafik haline getirilerek aşağıda verilmiştir.

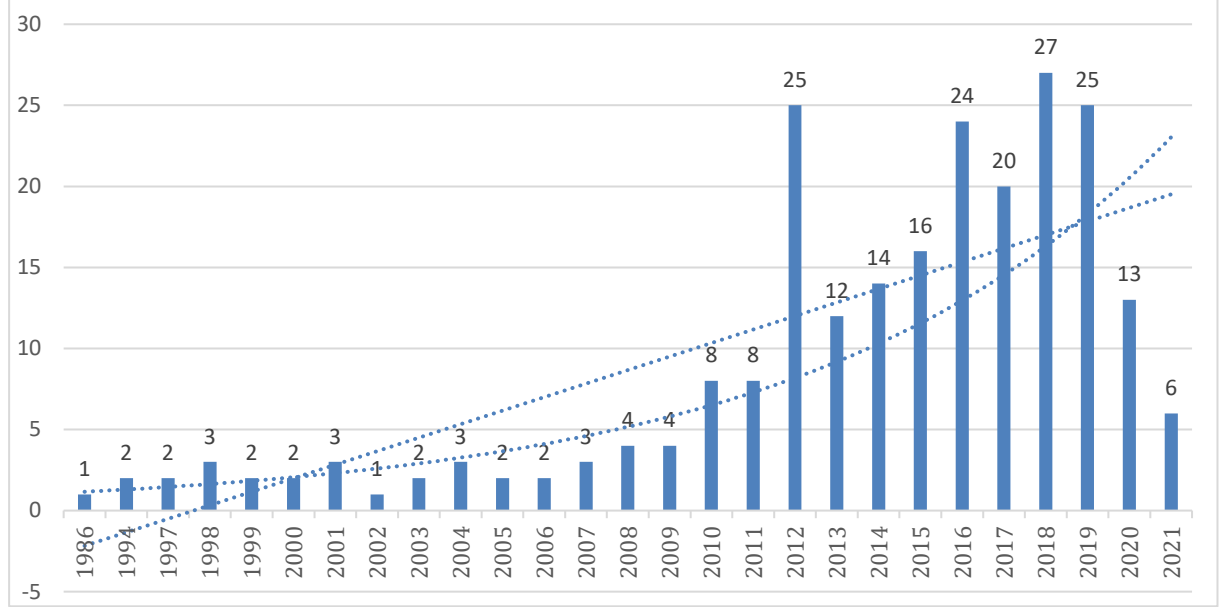

Grafik 2. Ebru Sanatı ile İlgili Çalışmalarda Yer Alan Anahtar Kelimeler

Ebru sanatı ile ilgili yazılan bildiri metinlerinin içeriğine ulaşmanın zorluğundan dolayı tez ve makale çalışmalarında yer alan anahtar kelimeler incelemeye dahil edilmiştir. Bu doğrultuda ebru sanatı ile ilgili yapılan çalışmalarda yer alan toplam 445 anahtar kelime, benzer kelimeler kendi içerisinde gruplandırılarak

sıralanmış ve en fazla tekrar eden 10 anahtar kelime grubu grafik 2’de verilmiştir. Tez ve makale çalışmalarında ‘‘Ebru, Ebru Sanatı, Türk Ebru Sanatı’’ ifadelerinin 102 defa kullanıldığı görülmektedir.

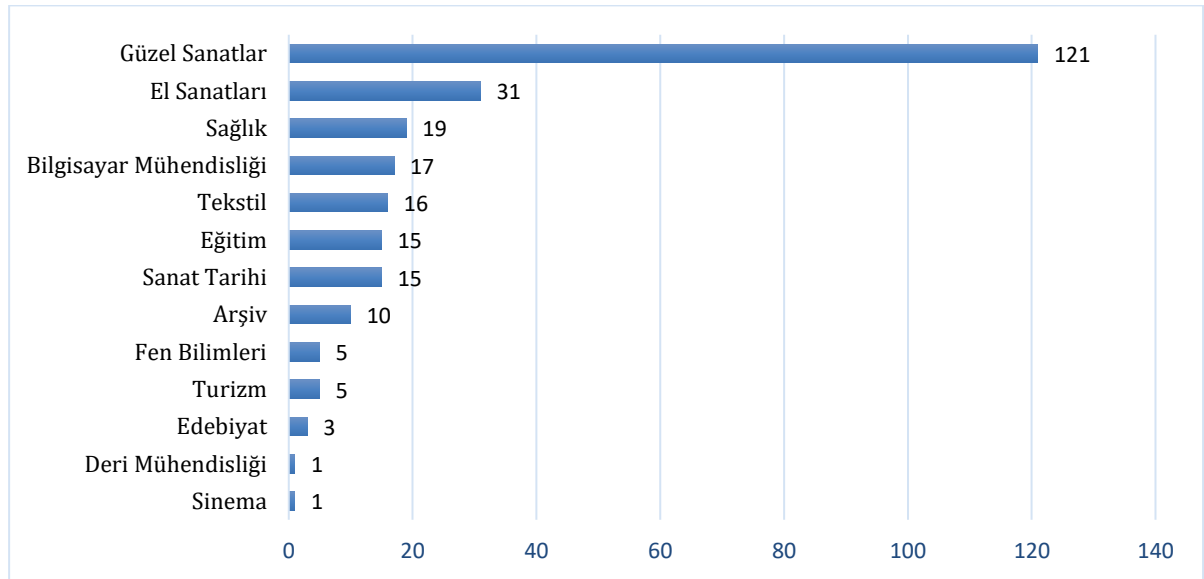
Ebru sanatı ile ilgili yapılan çalışmaların yıllara göre dağılımı, üstsel ve doğrusal tahmin göstergeleri ile birlikte grafik haline getirilerek grafik 3’de verilmiştir.

Grafik 3. Ebru Sanatı ile İlgili Yayınların Yıllara Göre Dağılımı

Ebru sanatı ile ilgili yapılan akademik çalışmalar yayın tarihlerine göre incelendiğinde ulaşılan ilk kaynağın 1986 yılında yazıldığı görülmektedir. 2010 yılından itibaren ebru alanında yapılan çalışmaların sayısı artmakla birlikte ilgili alanda düzenlenen kongre, sempozyum gibi akademik çalışmalar da yayın sayısındaki artışı etkilemektedir.

Ebru sanatı ile ilgili yapılan tez, makale ve bildirilerin çalışma konularına göre konu dağımları grafik 4’e verilmiştir.

Grafik 4. Çalışma Konularına ilişkin Veriler

Grafik 4 incelendiğinde ebru sanatı ile ilgili yapılan çalışmaların çalışma konularına göre dağılımı görülmekte olup bu dağılımın toplamı, toplam kaynak sayısından fazla olmaktadır. Bu fazlalık, ebru sanatı ile ilgili yapılan çalışmaların yazarlar tarafından birden fazla konu ile ilişkilendirmesinden kaynaklanmaktadır. rnek olarak bir kütüphane arşivinde bulunan el yazması eserleri incelemeye yönelik

gerçekleştirilen bir çalışmanın konusu güzel sanatlar olmakla birlikte arşiv ve sanat tarihi olarak da geçebilmektedir. Sonuç olarak ilgili çalışma konularına göre grafik haline getirilen veriler incelendiğinde ebru sanatının güzel sanatlar (121) alanında daha fazla çalışmaya konu olduğu, sonrasında el sanatları (31) ve sağlık (19) alanlarında çalışıldığı görülmektedir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

UNESCO'nun Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Listesi'nde "Türk Kâğıt Süsleme Sanatı" ismiyle yer alan ebru sanatının disiplinlerarası çalışmalara konu edilirliliğinin incelenmesi amacıyla yapılan çalışmada 47 lisansüstü tez, 74 akademik makale ve 113 bildiri olmak üzere toplam 234 kaynağa ulaşılmıştır. Elde edilen ve içeriğine ulaşılabilen her kaynak incelenerek araştırma konusuna göre değerlendirilmiş (Grafik 4) ve öne çıkan konulara aşağıda yer verilmiştir.

Eğitim alanında yapılan çalışmalar incelendiğinde ebru sanatı, görsel açıdan çekici olması ve farklı uygulamalara imkân sunması sayesinde fizik, astrofizik, kimya, biyoloji gibi derslerde bir öğretim tekniği olarak kullanılabilir. Eğitim noktasında eğitimcilerle ders içeriğini zenginleştirme fırsatı sağlayan ve öğrencilerin ilgisini çekerek derse duydukları ilgiyi artıran ebru sanatı, sanat temelli öğretim metodlarının uygulanmasına yardımcı olmaktadır (Yiğit ve Bülbül, 2009; Kıratlı, 2010; Türkoğuz ve Yayla, 2010; Çil, Çelik, Maçın, Demirbaş ve Gökçimen, 2014, s. 143).

Sağlık alanında yapılan çalışmalarda ebru sanatının bireylerin fiziksel, zihinsel ve psikolojik olarak gelişimine faydaları olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu doğrultuda ebru sanatının çocukların zihinsel, duygusal ve sosyal hayatları, kendini ifade edebilme becerileri (Aral vd., 2012, s. 299), kişisel gelişimleri, stres ve kaygıdan uzaklaşmaları, sabırlı olmayı öğrenmeleri üzerinde olumlu etkileri bulunmaktadır (Gür, 2012, s. 86). Kronik hastalığı olan çocuklarda olumsuz duygu ve düşüncelerinden arınma, sürekli hastaneye yatmaya bağlı olarak gelişen anksiyete, agresyon ve depresyon gibi durumlarda azalma (Kürtüncü, Akhan ve Çelik, 2014, s. 605), otizmlili çocuklarda küçük kas gelişimi, dikkatini toplama, renk uyumu ve görsel algıların gelişimi üzerinde katkıları olduğu ortaya konulmuştur (Çetin ve Ulugöl, 2017, s. 244). Yetişkin bireylerle yapılan çalışmalarda ise; şizofreni ve bipolar bozukluğu olan hastalarda kaygı düzeylerinin azaldığı ve sosyal becerilerinde artış olduğu (Akhan ve Atasoy, 2017, s. 2125), travma sonrası stres bozukluğu yaşayan hastalarda olumsuz düşüncelerden kurtulma, rahatlama, özgüven sağlama, geleceğe dair plan yapma gibi etkileri gözlemlenmiştir (Özkafacı ve Eren, 2020, s. 55). Türk tarihinde suyun ve sanatın terapi özelliğinin bulunduğu ve fiziksel, zihinsel, psikolojik rahatsızlıklara karşı tedavi olarak kullanıldığı bilinmektedir (Somakçı, 2003; Erer ve Atıcı, 2010; Bostancıoğlu ve Kahraman, 2017; Ünlü, 2018). Sağlık başlığı altında değerlendirilen çalışmalar sonucunda ebru sanatının da terapi özelliğinin bulunduğu sonucuna ulaşılabilmektedir.

Bir diğer çalışma konusu olarak kütüphane, müze, koleksiyon gibi arşiv niteliği taşıyan yerlerde bulunan defter, kitap gibi yazma eserlerin ciltlerinde bulunan ebrular araştırılmıştır. Bu doğrultuda; Kayseri Râşid Efendi Kütüphanesi, Kayseri ve Yöresi Tarih Araştırmaları Merkezi Arşivi, Kastamonu Yazma Eserler Kütüphanesi, Konya Yusuf Ağa Medresesi, Kütahya Vahit Paşa Yazma Eser Kütüphanesi, Süleymaniye Kütüphanesi, Üsküdar Hacı Selim Ağa Kütüphanesi Kemankeş Koleksiyonu, Zeytinoğlu İlçe Halk Kütüphanesi, Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Vakıflar Genel Müdürlüğü Vakıf Kayıtlar Arşivi'nde yer alan ebru ciltli defter ve kitaplar, uygulanan ebru tekniği, kullanılan boya, malzeme ve yapılan dönem açısından incelenmiştir. Ebru ciltli eserlerin incelenmesi, Türk ebru sanatı örneklerinin ve ebru sanatının nerede, nasıl kullanıldığının ortaya konulması, eserlerin yapıldığı dönemin ve sanatçıların sanat ve estetik anlayışını, kullanılan teknik ve malzemeleri belirleme açısından önemlidir. Çünkü çeşitli dönemlere ait yazma eserler ve resmî belgeler hem süsleme hem de koruma amaçlı olarak döneminin sanat anlayışıyla bezenmiştir. Bu nedenle müzelerde, kütüphanelerde, özel koleksiyonlarda bulunan ebru örneklerinin tespit edilip belgelenmesi, bu örneklerin tanıtılması, bilinmesi, sonraki döneme aktarılması (Alparlan, 2013, 377; Sakin, 2013, s. 537), ebru eğitimi alan ve ebruya ilgi duyan kişilerin bu örnekleri inceleyebilmesi, alana vâkıf olabilmesi açısından gereklilik taşımaktadır.

Arşiv niteliği taşıyan eserlerin incelenmesi ile benzer çıktılara ve öneme sahip bir başka araştırma alanıysa ebru sanatçıları ile ilgilidir. Birçok çalışmada ebru sanatçılarına kronolojik olarak yer verilmesiyle birlikte kimi çalışmalar belirli ebru sanatçıları üzerinde durmakta ve hayatları, eserleri, sanat anlayışları hakkında bilgiler vermektedir. Necmeddin Okyay, Mustafa Düzgünman, Fuat Başar, İsmail Dündar, Alparlan Babaoğlu, Hikmet Barutçugil, Bahtiyar Hıra üzerine yapılan çalışmalar bu konuya örnek oluşturmaktadır. Bu tür çalışmalar sayesinde farklı sanatçıların sanata bakış açıları ortaya konulmakta, sanatın hangi aşamalardan geçtiği, sanatçıların ne tür emek sarf ettiği, ebru sanatına gösterdikleri saygı ve

ihitimam, sanat etrafında gerçekleşen ritüeller ve sanatın içeriğini oluşturan kaideleri ile şekillenen gelenek boyutunun ortaya çıkma süreci ile ilgili bilgilere ulaşılması açısından önemlidir. zerinde durulan bu konuların bir diğer önemi ise sanata yüklenen farklı anlamların ve uygulamaların önüne geilebilmesidir. nkn ebru sanatını bir kğit süsleme sanatı olarak ortaya koyan sanatçılar, sanatın kültürel boyutunu muhafaza etmeye çalışmış, sanatın İslam medeniyetinin kaideleri ve Türk kültürünün renkleri ile zenginleşmesini, sanat geleneğinin şekillenmesini sağlamıştır. Buna karşılık geleneğin, kültürün önemi sık sık vurgulanırken eski ebruların, ebrucuların, kullanılan teknik ve malzemelerin, sanatın hangi aşamalardan geçtiğinin merak edilmemesi, araştırılmaması eski ebru örneklerinden feyz alınmaması önemli bir eksiklik oluşturmaktadır (Aıkđozođlu, 2010, s. 20). nkn geçmişte yapılan çalışmaları inceleme, bu çalışmaları ortaya koyan sanatçıların sanat anlayışını öğrenme sayesinde renkler arasında uyum sağlayabilme, doğadan esinlenerek tahayyül edebilme ve bunu sanata yansıtabilme, ahenk ve uyum yakalayabilme, geçmişteki örneklerden yola çıkarak zgn bir estetik kazanma adına yol göstermektedir.

Bir kğit süsleme sanatı olan ebru, sanatçıların ve sanatseverlerin farklılık arayışları, ticari kaygılar, modern yaklaşımlar gibi çeşitli sebeplerle farklı yüzeylerde uygulanmaya başlanmıştır. Yapılan kaynak taraması sonucunda tez, makale, bildiri olmak üzere farklı çalışmalarda ebru sanatının farklı yüzeylere uygulanması üzerine araştırmalar yapılmış, kimisinde yeni arayışlar ve denemeler ortaya konulurken kimisinde ise sanatçıların çalışmaları üzerine incelemeler yapılmıştır. Seramik, mermer, doğal taş, ahşap, cam, deri, tekstil, tuval gibi farklı yüzeylere uygulanan ebru örnekleri ile sanatta yeni arayışlara gidilmiş ve ebru sanatı kullanım eşyası olarak günlük hayatın içerisine dâhil edilmeye çalışılmıştır. Farklı yüzeylere yapılan ebru uygulamalarında geleneksel ebru malzemelerinin etkili sonuç vermemesi, kullanılan boya ve malzemelerin değişmesini gerektirmektedir. Kimyasal malzemelerin kullanım gerekliliği sonucunda ebru sanatının kimya ile ilişkisi olduğu farklı çalışmalarda belirtilmiş ancak bu ilişkiyi somutlaştıracak örnekler verilmemiştir.

Ebru sanatı ile ilgili bir diğer çalışma alanını ise bilgisayar mühendisliği oluşturmaktadır. Ağnn (2004), Mao, Suzuki ve Imamiya (2003) gibi yazarlar tarafından ortaya konulan bu çalışmalar ile ebru sanatının geleneksel malzeme ve teknikleri kullanma zorunluluğu olmadan, bilgisayar ortamında simüle edilerek daha kolay ve erişilebilir kılınabileceği ifade edilmekte (Acar ve Boulanger, 2006, s. 613; Jin, Chen ve Mao, 2007, s. 78; Xu, Mao ve Jin, 2008, s. 42), iki ve üç boyutlu ebru yapma imkânı sunan bu simülasyonlar ile objeler üzerine baskı yapılabilceği düşünülmektedir (Lu, Jin, Jaffer, Gao ve Mao, 2017, s. 97).

Yapılan araştırma sonucunda ebru sanatı hakkında yazılan birçok makale, yazı, ansiklopedi maddesi bulunduğu belirlenmiştir. Ancak bu çalışmaların çoğunda içerik olarak teknik bir bilgiye değinilmediği ve genellikle tekrara düşüldüğü, Uğur Derman'ın "Türk Sanatı'nda Ebru" kitabı başta olmak üzere temel kaynaklardan alıntılar yapıldığı, kimi çalışmalarda yine bu kaynaklardan faydalanılmasına rağmen kaynak olarak belirtilmediği görülmektedir (Sobacı, 2001, s. 1; Parlak, 2012, s. 110). Sobacı ve Parlak'ın ifade ettiği bu sözlerin üzerinden geçen sreye ve gelişmelere rağmen ebru sanatı ile ilgili yapılan akademik çalışmaların bir kısmında halen benzer hataların olduğu, kaynaksız ve asılsız ifadelerin farklı yazarlar tarafından tekrar tekrar aktarıldığı, ilgili ifadelerin derinine inilemediği ve doğruluğunun ortaya konulamadığı, birçok çalışmanın aynı kaynaklar üzerinden ilerletildiği görülmektedir. Bilimsel araştırmaların yapılmadığı ve kesin kaynaklara ulaşılmadığı takdirde yanlış bilgilerin ortaya çıkmasına ve yaygınlaşmasına, bu tür yanlışlıkların geçmiş döneme atfedilerek sanatın geleneğinde, kökeninde bulunduğu iddialarının artmasına yol açabilmektedir. Örneğin ebru firasında gl dalının tercih edilmesinde gl dalının küflenmeye karşı dayanıklı olduğu fikri yaygın olarak bilinmekte ve birçok çalışmada gl dalının bu amaçla tercih edildiğinden bahsedilmektedir. Ancak gl dalının küflenmeye karşı bir etkisinin bulunmadığı, önemli bir ebru sanatçısı olan ve bahçesinde 400 çeşide kadar gl yetiştiren Necmeddin Okyay'ın gl merakından dolayı gl dalı kullandığı ve bu durumun o dönemden itibaren gelenek olarak devam ettiği belirtilmektedir (Derman, 2007, s. 344; Babaoğlu, 2017, s. 107). Benzeri bir örnek olarak ebru sanatının, herhangi bir müdahalenin ve tahribatın belli olması amaçıyla senet, resmi evrak gibi önemli belgelerin zemininde kullanıldığı ifade edilmekte ancak arşivlerde bu ifadeye kaynak teşkil edecek bir örnek bulunmamaktadır (Tiryaki, 2021, s. 132). Ebru yapmadan önce abdest almak, tekneye boya atarken ebru firasının kalp hizasına gelmesi ile "gönülden aldım tekneye bıraktım" söyleminde bulunmak gibi çeşitli inanışlar, ifadeler ve ritüeller ile örnekler çoğaltılabilmektedir. Bu tür yanlışlıkların ortaya çıkması ve yaygınlaşması, ebru sanatı ile ilgili çeşitli disiplinlerde yeterli çalışmanın henüz yapılmamış olması ve yapılan çalışmaların; yeni anlamlar yükleme, sanatın önemini ve popülaritesini artırma, kültürel arka planını zenginleştirme gibi amaçlarla aslından uzak bilgi ve fikirler ile ortaya konulması olarak görülebilmektedir.

Yapılan araştırma sonucunda ebru sanatı ile ilgili eğitim, güzel sanatlar, arşiv, sanat tarihi, turizm, sağlık gibi farklı disiplinler ile ilişkisi ortaya konulmuş ancak literatürde henüz boşlukların olduğu görülmüştür. Örneğin modern uygulamaların geleneksel olarak isimlendirilmesi, terminolojik yanlışlıkların ortaya çıkması, ebru sanatının Batı sanatları ile kıyaslanması ve bu doğrultuda anlamlar yüklenmesi, geleneği dışında tutularak farklı yüzeylere uygulanması üzerine çalışmaların sıklıkla yapıldığı ancak buna karşılık Türk-İslam sanatları arasında yer alan ebru sanatı ile ilgili henüz ilahiyat literatüründe akademik çalışma yapılmadığı, ebru sanatının tasavvufi boyutu, kültürel dokusu, geleneksel yapısı ile ilgili çalışmaların yeterli düzeyde ve sayıda olmadığı görülmüştür. Benzer bir şekilde ebru sanatının yapılabilmesi için ortam sıcaklığının, nem oranının uygun şartlarda olması gerektiği, toprak boyaların yapısı gibi konularda fizik ve kimya ile ilgisi bulunduğu çalışmalarda belirtilmiş ancak fizik ve kimya alanında ilgili bir çalışmaya rastlanmamıştır. Literatürde görülen bir diğer boşluk ise 2014 yılında SOKÜM listesine dâhil edilen ebru sanatının, sözleşme listesine girmesi ile birlikte ne tür değişimler yaşadığı, ulusal ve uluslararası düzeyde gördüğü talep ve düzenlenen etkinlikler üzerinde bir etkisinin olup olmadığı, sanatseverlerin algı ve tutumlarının ne yönde değiştiği gibi çalışmaların yapılmamış olmasıdır. Ebru sanatının bu ve benzeri konuların ele alınacağı farklı çalışmalar ortaya konulmadığı takdirde, bugün tanımı konulmamış kavramlar boşlukta kalmaya ve her ne kadar karşı çıkılsa dahi sanatın özüne aykırı çalışmalar, çeşitli uygulamalar yapılarak bu kavramların içeriği yanlış doldurulmaya devam edecektir (Pelit ve Türkoğlu, 2020, s. 26). Böylesi bir durum karşısında ebru sanatı, unutulmaya yüz tutmuş bir sanat olmaktan çıkarak sıradanlaşmaya, kültürel değerini yitirmeye ve farklı kültürlerin sanat anlayışı ile yoğrulmaya devam edecektir.

Etik Beyan

“Somut Olmayan Kültürel Miras Unsurlarının Disiplinlerarası Çalışmalara Konu Edilirliğinin İncelenmesi: Ebru Sanatı Örneği” başlıklı çalışmanın yazım sürecinde bilimsel kurallara, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamış ve bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir. Bu araştırma doküman incelemesine dayalı olarak yapıldığından etik kurul kararı zorunluluğu bulunmamaktadır.

Kaynakça

- Acar, R. ve Boulanger, P. (2006). Digital marbling: a multiscale fluid model. *Transactions on Visualization and Computer Graphics*, 12, 600-614. doi: 10.1109/TVCG.2006.66
- Açıkgözoğlu, A. C. (2010). Necmeddin Okyay'ın “Eski Ebrulardan Örnekler” albümü. *Atatürk Üniversitesi Sanat Dergisi*, 18, 17-25. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ataunigsfd/issue/2606/33536>
- Adıbelli, T. S. (2005). *Dekoratif ürünlerde ebru* (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Akgün, B. T. (2004). The Digital Art of marbled paper. *Leonardo Journal of the International Society for the Arts, Sciences and Technology*, 37(1), 49-52. Erişim adresi: <https://muse.jhu.edu/article/52511>
- Akhan, L. U. ve Atasoy, N. (2017). Impact of marbling art therapy activities on the anxiety levels of psychiatric patients. *Journal of Human Sciences*, 14(2), 2121-2128. Erişim adresi: <https://www.j-humansciences.com/ojs/index.php/IJHS/article/view/4397>
- Alparslan, E. (2013). “Ebru” ile ciltlenmiş el yazması eser ciltlerinin incelenmesi (Kütahya Vahit Paşa Yazma Eser Kütüphanesi Örneği). *E-Journal of New World Sciences Academy*, 8(4), 368-378. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/nwsafine/issue/19890/213019>
- Altıntaş, K. M. (2016). Kaybolmaya yüz tutmuş geleneksel el sanatkarlarının karşı karşıya bulunduğu ticari sorunların analizi. *Bilgi: Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 77, 157-182. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/bilig/issue/48704/619703>
- Aral, N., Kayabaşı, N., Bıçakçı, M. Y., Aydın, A. ve Mutlu, B. (2012). Study of effect of ebru training on the developmental areas of children aged under five. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 51, 296-300. doi: 10.1016/j.sbspro.2012.08.162
- Babaoğlu, T. A. (2017). *Türk ebrusu*. İstanbul: Klasik Türk Sanatları Vakfı Yayınları.
- Begic, H. N. (2015). UNESCO dünya kültürel miras listesinde yer alan geleneksel türk ebru sanatı'nda yeni yorumlar. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 3), 587-605. doi: 10.21563/sutad.187066
- Biröl, İ. A. (2020). “Ebrú” ve geçmişte yaşananlar. *Lale Kültür, Sanat ve Medeniyet Dergisi*, 2, 130-139. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/lale/issue/57499/754482>
- Bostancıoğlu, B. ve Kahraman, M. E. (2017). Sanat terapisi yönteminin ve tekniklerinin sağlık-iyileştirme gücü üzerindeki etkisi. *Beykoz Akademi Dergisi*, 5(2), 150-162. doi: 10.14514/BYK.m.21478082.2017.5/2.150-162
- Can, Y. ve Gün, R. (2015). *Ana hatlarıyla Türk İslam sanatları ve estetiği*. İstanbul: Kayıhan Yayınları.
- Çetin, M. E. ve Ulugöl, F. (2017). Zihinsel yetersizliği olan bireylere ebru yapma becerisinin öğretiminde video modelle öğretimin etkililiği. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35, 234-251. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ataunikkefd/issue/33367/320546>

- Çil, E., Çelik, K., Maçın, T., Demirbaş, G. ve Gökçimen, Ö. (2014). Enhancing science teaching through performing marbling art using basic solutions and base indicators. *Science Activities Classrooms Projects and Curriculum Ideas*, 51(4), 136-145. doi: 10.1080/00368121.2014.943151
- Dere, Ö. F. (2007). *Ebrû sanatı*. İstanbul: İSMEK Yayınları.
- Derman, M. U. (1977). *Türk sanatında ebru*. İstanbul: Akbank Yayınları.
- Derman, M. U. (1994). Ebru. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 10. İstanbul: Güzel Sanatlar Matbaacılık.
- Derman, M. U. (2007). Okyay, Mehmed Necmeddin. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 33, 343-345.
- Erer, S. ve Atıcı, E. (2010). Selçuklu ve Osmanlılarda müzikle tedavi yapılan hastaneler. *Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 36(1), 29-32. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/uutfd/issue/35281/391528>
- Gülgen, H. (2016). Türk ebru tarihi'nde ustalar ve üslup değişimi. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 25(1), 153-183. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/uluifd/issue/24732/261525>
- Gür, Ç. (2012). Turkish marbling and gifted children. Macrothink Institute *International Journal of Learning & Development*, 2(6), 86-92.
- Jin, X., Chen, S. ve Mao, X. (2007). Computer - Generated marbling textures: A GPU-Based design system. *Computer Graphics and Applications*, 27(2), 78-84.
- Kıratlı, A. D. (2010). Geleneksel Türk sanatlarının ilköğretim görsel sanatlar eğitimi dersinde uygulanması: "Ebru" örneği. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23, 109-114. Erişim adresi: <http://dergisosyalbil.selcuk.edu.tr/susbed/article/view/249/232>
- Kutlu, M. M. (2009). Somut olmayan kültürel mirasın korunmasında eğitime yönelik ilk adım: Halk kültürü dersi. *Milli Folklor Dergisi*, 82, 13-18. Erişim adresi: <https://www.millifolklor.com/PdfViewer.aspx?Sayi=82&Sayfa=10>
- Kürtüncü, M., Utaş Akhan, L. ve Çelik, S. (2014). Geleneksel Türk ebru sanatının kronik hastalığı olan çocukların terapisi üzerine etkisi. *International Journal of Human Sciences*, 11(2), 598-608. doi: 10.14687/ijhs.v11i2.2908
- Lu, S., Jin, X., Jaffer, A., Gao, F. ve Mao, X. (2017). Solid mathematical marbling. *Computer Graphics and Applications*, 37(2), 90-98. Doi: 10.1109/MCG.2016.42
- Mao, X., Suzuki, T. ve Imamiya, A. (2003). Atelierm – A physically based interactive system for creating traditional marbling textures. *1st International Conference on Computer Graphics and Interactive Techniques in Australasia and South East Asia*. Melbourne Australia, 11-14 February 2003. doi: 10.1145/604471.604489
- Oğuz, M. Ö. (2018). *Somut olmayan kültürel miras nedir?* (3. Baskı). Ankara: Geleneksel Yayıncılık.
- Özçimi, S. (2012). Gelenekli ebru sanatımız. *Bursa'da Zaman*, 3. 98-105.
- Özkafacı, A. A. ve Eren, N. (2020). Effect of art psychotherapy using marbling art on depression, anxiety, and hopelessness in female survivors of domestic violence with PTSD. *The Arts in Psychotherapy*, 71, 1-11. doi: 10.1016/j.aip.2020.101703
- Parlak, Y. (2012). Ebru sanatçısı Alparslan Babaoğlu ve hocası Mustafa Düzgünman. *Akdeniz Sanat Dergisi*, 5(9), 97-111. doi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/akdenizsanat/issue/27656/291517>
- Pelit, E. ve Türkoğlu, T. (2019). Somut olmayan kültürel miras değerlerinin turizme yansımaları: Ebru sanatı üzerine bir inceleme. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 101-118. doi: 10.32572/guntad.463910
- Pelit, E. ve Türkoğlu, T. (2020). Somut olmayan kültürel miras kaynaklarının turizm çekiciliği kapsamında değerlendirilmesi: Ebru sanatı örneği. *Journal of Recreation and Tourism Research*, 7(1), 1-30. doi: 10.31771/jrtr.2020.51
- Sakin, N. (2013). Kayseri ve Yöresi Tarih Araştırmaları Merkezi'nde bulunan ebrû kaplı defterler. *Turkish Studies*, 8(7), 537-550. doi: 10.7827/TurkishStudies.5462
- Serin, A. Y. (2008). Geleneksel Türk ebru sanatında kronolojik gelişim süreci ile ilgili bir değerlendirme. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26, 97-105. Erişim adresi: <https://docplayer.biz.tr/7812758-Geleneksel-turk-eburu-sanatinda-kronolojik-gelisim-sureci-ile-ilgili-bir-degerlendirme.html>
- Sobacı, A. (2001). *Klasik Türk ebru sanatı ve kompozisyon* (Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Somakçı, P. (2003). Türklerde müzikle tedavi. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(15), 131-140. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/erusosbilder/issue/23748/253005>
- Sungur, N. (1994). Sanat ve kimya birarada ebru. *Bilim ve Teknik Dergisi*, 316, 54-59.
- Taşatan, U. (2019). *Süleymaniye Kütüphanesi ebru koleksiyonundaki Mustafa Düzgünman ebruları* (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- Tiryaki, Y. (2021). Türk ebrüculuğunda klasik-modern veya gelenekli-gelenek dışı bir tasnifin yapılması hakkında. *Lale Kültür, Sanat ve Medeniyet Dergisi*, 4, 130-141. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/lale/issue/64268/975026>
- Türkoğlu, T. (2019). *Somut olmayan kültürel miras kaynaklarının turizm çekiciliği kapsamında değerlendirilmesi: Türk kâğıt süsleme (Ebru) sanatı* (Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Türkoğuz, S. ve Yayla, Z. (2010). Science teachers' insights toward using marbling art activity for teaching of chemical concepts in science and technology course. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 9, 2033-2041. doi: 10.1016/j.sbspro.2010.12.442

- UNESCO. (2021). Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi. <https://www.unesco.org.tr/Pages/181/177/> (Erişim Tarihi: 02.09.2021).
- Ünlü, E. (2018). Osmanlı döneminde zihin yetersizliği olan bireyler. *Turkish Studies*, 13(27), 1563-1574. doi: 10.7827/TurkishStudies.14597
- Xu, J., Mao, X. ve Jin, X. (2008). Nondissipative marbling. *IEEE Computer Graphics and Applications*, 28(2), 35-43. doi: 10.1109/MCG.2008.36
- Yazan, I. (1986). Ebru sanatı. *Antika Dergisi*, 14, 40-46.
- Yiğit, N. ve Bülbül, M. S. (2009). The possibility of teaching some astrophysics subjects with marbling art. *Energy Education Science and Technology Part B: Social and Educational Studies*, 1(3), 103-113. Erişim adresi: <https://open.metu.edu.tr/handle/11511/65616>

EXTENDED ABSTRACT

The art of marbling is a Turkish-Islamic art that emerged when earth dyes were thrown onto the paper with the help of horse hair and rose branch brushes on water with increased consistency. Although it is not known exactly where and when it emerged, it is thought that the art of marbling originated in Central Asia in the 15th century. The art of marbling, which was previously used in notebooks and book bindings, in the making of qubur, and on the sills of calligraphy plates, has become a separate art in time. Events such as exhibitions, fairs, competitions and symposiums are also organized for various purposes such as the promotion, exhibition and sale of the art of marbling and the works produced. Thanks to these activities, the art of marbling, and therefore the culture it expresses, is promoted. The art of marbling, which was included in the UNESCO Convention for the Protection of the Intangible Cultural Heritage in 2014, has increased its awareness at the national and international level.

In this study, which was carried out with the aim of bibliometric examination of scientific publications in Turkish and foreign literature on the art of marbling, which is included in the UNESCO's ICH list as the Turkish Paper Decoration Art, it was tried to reach which disciplines the art of marbling is subject to. In this context, it is aimed to examine the studies conducted in the field of marbling in the form of postgraduate theses, articles, and papers in terms of various variables (publication year, publication language, publication type, place of publication, author information, study subjects). Various databases (EBSCO, Scopus, ULAKBİM TR Index, SOBIAD, Web of Science, YÖK Academic, Google Scholar) were searched by using related keywords in order to reach academic studies on marbling. In addition, it was tried to reach different studies by going to the bibliography of each study. As a result of the literature review made as of September 1, 2021, a total of 234 studies, including 47 postgraduate theses, 74 articles and 113 papers, were reached. The difficulty of accessing each of the papers and postgraduate theses in foreign literature constitutes the limitation of this study. Frequency and percentage analysis were used together in the evaluation of the accessed publications, and the publications were discussed in crosstabs in terms of the specified bibliometric parameters. Evaluations regarding the content and scope of the publications were made with the data visualization analysis carried out on the study titles. The collected resources were analyzed through Tableau and Power BI programs.

When the studies in the field of education are examined, the art of marbling can be used as a teaching technique in courses such as physics, astrophysics, chemistry and biology, thanks to its visually appealing and enabling different applications. In the studies conducted in the field of health, it has been concluded that the art of marbling has benefits for the physical, mental and psychological development of individuals. As another subject of study, the marblings found on the bindings of manuscripts such as notebooks and books in archives such as libraries, museums and collections were investigated. It is important to examine the works bound by marbling, to reveal the examples of Turkish marbling art and where and how the art of marbling is used, to determine the art and aesthetic understanding of the period and the artists, the techniques and materials used. Another research area, which has similar outputs and importance with the examination of archival works, is about marbling artists. While many studies include marbling artists chronologically, some studies focus on certain marbling artists and provide information about their lives, works and understanding of art. Thanks to such studies, the perspectives of different artists on art are revealed, it is important to reach information about the stages of art, what kind of effort the artists made, the rituals that take place around art and the process of the emergence of the tradition dimension shaped by the rules that make up the content of art.

Marbling, which is a paper decoration art, has started to be applied on different surfaces for various reasons such as artists and art lovers seeking difference, commercial concerns, and modern approaches. As a result of the literature review, research has been done on the application of marbling art to different

surfaces in different studies, such as theses, articles, and papers, while new searches and experiments have been put forward in some of them, and studies of artists have been made in others. With the marbling samples applied to different surfaces such as ceramics, marble, natural stone, wood, glass, leather, textile, canvas, new searches were made in art and the art of marbling was tried to be included in daily life as a useful item. The fact that traditional marbling materials do not give effective results in marbling applications on different surfaces requires changing the paint and materials used.

As a result of the research, its relationship with different disciplines such as education, fine arts, archive, art history, tourism and health related to the art of marbling has been revealed, but it has been seen that there are still gaps in the literature. For example, the traditional naming of modern practices, the emergence of terminological inaccuracies, the comparison of the art of ebru with the Western arts and its meaning in this direction, the application of it to different surfaces by excluding it from the tradition, but on the contrary, the art of marbling, which is among the Turkish-Islamic arts, has not yet been studied in theology. It has been seen that there are no academic studies in the literature, and there are not enough studies on the mystical dimension, cultural texture and traditional structure of the art of marbling. Similarly, it has been stated in studies that the ambient temperature and humidity must be in suitable conditions for the art of marbling to be made, and that it is related to physics and chemistry on subjects such as the structure of earth dyes, but no relevant studies in the field of physics and chemistry have been found. Another gap seen in the literature is that the art of marbling, which was included in the ICH list in 2014, has undergone changes with its entry into the contract list, whether it has an impact on the demand it sees at the national and international level and the events organized, and in what way the perception and attitudes of art lovers have changed.